

УДК [811.112.2+811.161.2]’373.423

Кійко С. В.

МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ З ПОГЛЯДУ РІЗНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Стаття присвячена розгляду наявних підходів до тлумачення міжмовної омонімії з погляду різних лінгвістичних дисциплін – теорії міжмовних контактів, теорії перекладу, методики викладання іноземних мов, а також теоретичних напрямів загального мовознавства й контрастивної лінгвістики.

Ключові слова: міжмовна омонімія, теорія міжмовних контактів, теорія перекладу, методика викладання іноземних мов, контрастивна лінгвістика.

Кійко С. В. Межъязыковая омонимия в свете различных лингвистических дисциплин. – Статья.

Статья посвящена рассмотрению существующих подходов к толкованию межъязыковой омонимии с точки зрения различных лингвистических дисциплин – теории межъязыковых контактов, теории перевода, методики преподавания иностранных языков, а также теоретических направлений общего языкознания и контрастивной лингвистики.

Ключевые слова: межъязыковая омонимия, теория межъязыковых контактов, теория перевода, методика преподавания иностранных языков, контрастивная лингвистика.

Kiyko S. V. Interlingual homonymy in light of different linguistic disciplines. – Article.

The article considers the existing approaches to the interpretation of interlanguage homonymy from the point of view of various linguistic disciplines – theory of interlingual contacts, translation theory, methods of foreign language teaching, as well as theoretical areas of General and Contrastive linguistics.

Key words: interlingual homonymy, theory of interlingual contacts, translation theory, methods of foreign language teaching, Contrastive linguistics.

Однією з найважливіших характеристик розвитку сучасного суспільства є тенденція до глобалізації економічного, соціального й культурного життя людей. Швидке зростання міжнародних контактів, взаємодія мов різних регіонів і народів світу зумовили, серед усього іншого, пошук досліджень у галузі семантики лексичних одиниць близько- та далекоспоріднених мов, які б розкривали їх національну специфіку. Такі дослідження посідають усе більше місця, оскільки мають на меті не лише вирішення цілої низки важливих теоретичних проблем, а й пов'язані із суто практичними потребами, зокрема з методикою викладання іноземних мов.

Розробкою термінології та узагальненням досягнень, здобутих на рівні міжмовної комунікації, займаються сьогодні такі наукові напрями, як теорія міжмовних контактів, теорія перекладу, методика викладання іноземних мов, контрастивна лінгвістика. У кожній із дисциплін чільне місце посідають дослідження міжмовних омонімів як схожих за звучанням, але різних за значенням слів двох і більше мов. Проте поняття міжмовної омонімії є досить дискусійним з огляду на її місце в мовній системі. Деякі дослідники взагалі відмовляють міжмовним омонімам у лінгвістичному статусі, вважаючи їх міжмовними (двомовними) полісемантами [14, с. 78; 10, с. 66–67]. Зокрема, М.І. Толстой, який аналізує проблему розбіжностей у семантичному обсязі під час зіставного вивчення лексичних одиниць різних мов, зауважує: «Значний семантичний обсяг слова, який визначають як полісемічність, часто видається при підході до нього з позицій іншої мови за омонімічність, що в принципі неправильно, оскільки омонімічність означає виключно повну несумісність різних семем, виражених однією лексемою» [13, с. 21].

Проте говорити про існування міжмовних полісемантів не зовсім доречно: визнання такої категорії передбачає однаково реалізацію значення одного й того слова в різних мовах.

Представники російської школи зіставних міжмовних досліджень заперечують міжмовну омонімію з інших теоретичних позицій: вони надають перевагу терміну «міжмовні пароніми», оскільки серед міжмовних омонімів рідко спостерігаємо графічну чи фонетичну тотожність: їх більшість становлять міжмовні відповідники з регулярними графіко-фонетичними або морфемно-словотвірними відмінностями [4, с. 5; 16, с. 48]. Проте в цьому випадку поза увагою залишається факт етимологічної спорідненості міжмовних омонімів (пор. [6, с. 219–355]), з огляду на який термін «міжмовна паронімія» видається хибним, оскільки паронімія засвідчує лише випадкову фонетико-графічну подібність слів. Більшість авторів вважає, що при міжмовній омонімії можливі відношення часткової формальної тотожності в тих випадках, коли розходження у формі пов'язані з закономірними відповідностями у сфері графіки, фонетики і словотвору [5, с. 17; 8, с. 3].

Попередній аналіз розбіжностей щодо явища міжмовної омонімії показав, що її трактування залежить насамперед від дисципліни, в межах якої цю категорію досліджують. Тому метою статті є розгляд наявних підходів до тлумачення міжмовної омонімії з погляду різних лінгвістичних дисциплін – теорії міжмовних контактів, теорії перекладу, методики викладання іноземних мов, а також теоретичних напрямів загального мовознавства й контрастивної лінгвістики. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) викласти теоретичні засади дослідження міжмовної омонімії як різновиду лінгвальної

неоднозначності в кожній із лінгвістичних дисциплін; 2) установити спільність і розбіжності в трактуванні міжмовної омонімії представниками розглянутих лінгвістичних дисциплін; 3) запропонувати визначення міжмовної омонімії в руслі міждисциплінарного підходу, який відображав би фундаментальну симетрично-асиметричну сутність явища.

Оскільки найбільше практичних проблем, пов'язаних із міжмовною омонімією, виникає саме під час перекладу, першими за дослідження цього явища взялися перекладознавці. Було виявлено, що основною проблемою, яку породжує міжмовна омонімія, є інтерференція – одна з найсуттєвіших перешкод на шляху досягнення еквівалентності перекладу. Ця ланцюжкова взаємозалежність (міжмовна омонімія → інтерференція → перекладацька помилка) спонукала перекладознавців до дослідження першопричини цього явища, тобто міжмовної омонімії. Про необхідність таких розвідок, а також про створення щоразу окремої теорії перекладу для певної пари мов наголошував ще Я.І. Рецкер [12, с. 7]. Великого значення в цьому зв'язку набуває його теорія закономірних відповідностей на основі комплексного семантико-граматичного аналізу міжмовних паралелей – слів зі схожою формою, але здебільшого різною семантичною структурою [12, с. 8]. У руслі цієї теорії В.Н. Комісаров довів, що теоретично будь-який переклад містить інтерференційні явища. Міжмовні омоніми можуть спричинити помилки в перекладах різних видів, як-от: переклад зі споріднених (близьких) або неспоріднених мов; переклад, хронологічно віддалений від часу написання оригіналу і хронологічно рівночасний до створення оригіналу; переклад художній (віршований, поетичний, прозаїчний) та утилітарний (інформативно-науковий, діловий); переклад усний і письмовий, навчальний і професійний, прямий та опосередкований (переклад із перекладу), індивідуальний (монопереклад) і колективний, повний і неповний (скорочений) тощо. Щоб уникнути таких помилок, перекладачі повинні бути обізнані з повними й частковими омонімами, з омоформами та омографами [7, с. 103–108].

Під кутом перекладацької інтерференції розглядає проблему міжмовної омонімії також Л.К. Латишев [9, с. 184–189]. Він до чинників появи інтерференційних помилок зараховує як антропоцентричні передумови (недосконале знання перекладачем мови перекладу, недостатня уважність чи втома перекладача), так і внутрішньомовні фактори. Автор виділяє чотири типи міжмовних омонімів:

1) слова мови оригіналу, співзвучні словам мови перекладу, які повністю розходяться за значенням, як-от: нім. *der Termin* «строк; судове засі-

дання; домовленість про зустріч» та укр. *термін* «спеціальне поняття певної галузі»;

2) багатозначні слова мови оригіналу, в яких частина значень збігається зі значенням формально подібного слова мови перекладу, а частина – розходиться: нім. *der Referent* – не лише «посадова особа», а й «доповідач»;

3) лексичні одиниці мови оригіналу, які мають схоже за звучанням чи написанням слово в мові перекладу, проте відрізняються функціонуванням, як-от: нім. *der Radiator* збігається з укр. *радіатор* у значенні «нагрівальний пристрій», але для позначення радіатора автомобіля вживають нім. *der K hler*;

4) назви мір, ваги й інших величин, співзвучні в мові оригіналу та мові перекладу, але не збігаються за кількістю, як-от: нім. *das Pfund* «500 грам» й укр. *фунт* «409,5 грам»; нім. *der Zentner* дорівнює в Німеччині 50 кг (100 німецьких фунтів), в Австрії та Швейцарії – 100 кг [9, с. 164].

У працях із теорії перекладу зарубіжних дослідників явище міжмовної омонімії розглядають під дещо іншим кутом зору. Так, В. Коллер розрізняє два типи омонімів: інтралінгвальні та інтерлінгвальні. Перші є діахронійними, їх поява зумовлена зміною семантики одиниць однієї й тієї самої мови в ході її історичного розвитку, як-от: свн. *arebeit* «мэка» ≠ нім. *Arbeit* «робота, праця», свн. *tuot* «погляд, намір» ≠ нім. *Mut* «мужність». Другі є синхронійними, вони відзначені формальною подібністю й відмінностями в плані змісту, функціонують одночасно в різних мовах, як-от: фр. *solide* ≠ нім. *solid*, англ. *actually* ≠ нім. *aktuell*, нім. *Balance* ≠ ісп. *balance* [18, с. 224]. До інтралінгвальних омонімів можна зарахувати не лише діахронійні лексичні одиниці, а й слова різних національних варіантів німецької мови, як-от: *das Polster* «оббивка» і *der Polster* (австр.) «подушка», *kehren¹* «замітати» й *kehren²* (швейц.) «мити», *das Rohr¹* «очерет» і *das Rohr²* (австр.) «електропіч».

Нові підходи до тлумачення проблеми міжмовних омонімів під час перекладу наявні також у працях М.К. Гарбовського [3, с. 324–350] та О.А. Шаблій [15]. Так, М.К. Гарбовський розглядає міжмовні омоніми в межах перекладацької інтерференції й визначає їх як знаки мови перекладу, які мають подібне до знаків мови оригіналу звучання, але відрізняються семантикою або особливостями функціонування. Міжмовні омоніми виникають як наслідок міжмовних контактів усередині певної пари мов або можуть запозичуватися з якоїсь третьої мови. Вони не тільки фіксують у новому культурно-мовному середовищі реалії чужої культури, а й «служать основою для утворення образних висловлювань, вибираючи із семантичної системи запозиченого слова такі значення, які перебувають на крайній периферії» [3, с. 327]. Наприклад, рос. *казак* «звільнені від

податків селяни, найняті для охорони кордонів» (асоціюється в російській мові з мужністю, рішучістю, суворим підпорядкуванням законам, що нерідко передбачало жорстокість) запозичене у французьку мову в значенні «грубо, жорстоко» (пор. фр. *a la cosaque*). Запозичення можуть переноситися також на нові денотати, часто більш конкретні, і тоді їх значення звужується, як-от: рос. *космонавт* «той, хто здійснює польоти в космічному просторі» перейшло до фр. *cosmonaute* в значенні «російський космонавт», на відміну від дублета *astronaute*, запозиченого з англо-американського варіанта. Іноді запозичення отримують ширше значення, як-от: рос. *аппаратчик* «номенклатурний працівник КППС» > фр. *apparatshiks* «впливові функціонери будь-якої партії в будь-якій країні» [3, с. 327].

М.К. Гарбовський уважає, що «для теорії перекладу й перекладацької практики потрібна класифікація міжмовних розходжень, побудована на тих самих основах, що й типологія перекладацьких перетворень тексту» [3, с. 331]. Автор пропонує типологію діалексем, основу на логічних взаємозв'язках між обсягами понять, і виокремлює 4 типи відношень між формально подібними лексемами різних мов:

1) **виключення**, яке характеризує такі відношення між поняттями, коли їх обсяги повністю виключають один одного, тобто не мають жодного спільного об'єкта, як-от: англ. *actual* «реальний, точний», франц. *actuel* «сучасний» і рос. *актуальний* «важливий, злободенний»;

2) **рівнообсяговість**, за якої формально подібні слова містять рівні за обсягом поняття, тобто кожний об'єкт, який входить в обсяг поняття слова мови *A*, входить також в обсяг поняття слова мови *B*. Так, в англ. *cousin*, франц. *cousin* і рос. *кузен* обсяги понять повністю збігаються. Рівнообсяговими будуть також поняття, виражені лексемами, які називають одні й ті самі об'єкти навколишнього світу, але різняться стилістичними відтінками (*нейтральне – стилістично забарвлене*) або можливостями вживання в сучасній мові (*сучасне – застаріле, частотне – рідко вживане* тощо). Це обмежує можливості їх взаємозамінності в перекладі;

3) **підпорядкування**, яке характеризує такі логічні відношення, коли обсяг одного поняття повністю поглинається іншим. У лексиці це виявляється при порівнянні слів, які містять у собі родові поняття (гіпероніми), зі словами, які позначають видові поняття або власні назви (гіпоніми). Так, англ. *detective* позначає *інспектора поліції, сищика, таємного агента розшукової поліції, перевдягнутого поліцейського, агента служби безпеки, слідчого*. Франц. *detective* має лише значення «приватний детектив», а рос. *детектив* позначає *агента розшукової поліції*. Отже, обсяг по-

няття англійського слова покриває обсяги понять як французького, так і російського слів;

4) **перетину**, якщо до обсягу понять обох лексем входять як спільні, так і різні об'єкти. При перетині понять виникають три класи об'єктів: а) які входять лише в обсяг поняття, вираженого лексемою *A*; б) які входять лише в обсяг поняття, вираженого лексемою *B*; в) які входять в обсяг поняття як лексеми *A*, так і лексеми *B*. Цей тип логічних відношень особливо цікавий для теорії перекладу, оскільки при перетині виникають три семантичні сфери: сфера перетину, в якій поняття збігаються, і дві сфери розбіжності значень, у яких лексеми перетворюються на омоніми. Так, англ. *artist* позначає людину, яка присвятила себе мистецтву, але найчастіше художника. Фр. *artiste* називає теж людей мистецтва, але передовсім акторів, музикантів, тобто виконавців мистецьких творів. Рос. *артист* позначає інтерпретатора творів мистецтва, а також у розмовній мові людину, яка досягла великої майстерності в певній галузі. У французькому та англійському словах є спільна зона перетину: найменування людей мистецтва – і дві зони розбіжностей узуального характеру, які зумовлені звичним уживанням. Російське слово має зону перетину з французьким у значенні «виконавець», проте фактично не має спільної зони з англійським словом [3, с. 338–350].

На закінчення автор порушує питання, наскільки проблема міжмовних омонімів насправді актуальна, адже перекладач, сумніваючись у виборі тієї чи іншої форми, може звернутися до словника або навіть контексту. Проаналізувавши велику кількість прикладів помилкового вживання міжмовних омонімів, автор робить висновок, що подібність форми психологічно тисне на перекладача, притуплює його пильність, не стимулює звертатися до словника. Тому «проблема псевдодрузів перекладача становить невід'ємну частину теорії перекладацької еквівалентності» [3, с. 350].

Грунтовне дисертаційне дослідження О.А. Шаблій «Міжмовна термінологічна омонімія як проблема термінографії і перекладу» [15] присвячене дослідженню інтра- та екстралінгвальних розбіжностей між етимологічно спорідненими німецькими й українськими юридичними термінами. Авторка трактує міжмовні омоніми як семантично нееквівалентні повнозначні слова аналогічних частин мови, які входять до лексичного складу двох або більше мов і мають у цих мовах інтерферентно схоже фонетичне й/або графічне оформлення (за варіативності в межах аналогічних фонем і національного графічного представлення), з можливим фактом спорідненості або складені з інтернаціональних термінологічних компонентів. При цьому розбіжності в семантиці міжмовних омонімів можуть коливатися від незначних стилістичних відтінків до антонімічних

значень. Унаслідок культурно специфічної семантико-стильової еволюції юридичних термінів у системі конкретної національної мови-носія їх семантичні структури збагатилися додатковими неінтернаціональними значеннями, які не завжди залишаються другорядними стосовно основних або етимологічних значень. До цього додалися ще й закономірні процеси зміни й перегруповування значень, найактивнішим із яких був процес звуження значень термінів. Специфічною особливістю німецько-українського перекладу таких термінів є їх різні функціонально-стилістичні характеристики в порівнюваних фахових підмовах. Усе це зумовлює необхідність перекладознавчого аналізу й термінографічного опису таких інтерферентно небезпечних одиниць [15].

Отже, більшість дослідників міжмовних омонімів сходяться на тому, що для запобігання помилкам під час передачу змісту в процесі навчання перекладу необхідно постійно акцентувати увагу майбутніх перекладачів на проблемі міжмовної омонімії з метою формування в них звички до постійного самоконтролю, критичного ставлення до своїх знань і ретельнішого пошуку еквівалентів.

Проблеми міжмовної омонімії в теорії мовних контактів стали об'єктом уваги вчених наприкінці XIX ст. у зв'язку з розширенням контактів носіїв різних мов. Після виходу у світ ґрунтовної монографії У. Вейнрайха «Мовні контакти» [2] з'явилася низка праць, які стосуються питання позитивного переносу й інтерференції в умовах формування природного й штучного білінгвізму (Є.М. Верещагін, Б.К. Гавранек, Ю.О. Жлуктенко, Р. Ладо, В.Ю. Розенцвейг, Е. Хауген та ін.). Людина пізнає світ, формує образні категорії мислення за допомогою рідної мови, позиції якої дуже стійкі. Іноземна мова накладається на систему рідної мови, її код засвоюють на базі первинного коду рідної мови. Такий вид взаємодії структур рідної й іноземної мов породжує міжмовні омоніми як помилкові аналогії у використанні іншомовного коду.

У зарубіжній теорії мовних контактів близькою до поняття інтерференції є *gипотеза незнання* (англ. *ignorance hypothesis*), сформульована К. Джеймсом, за якою особи на певних етапах вивчення іноземної мови, ще не засвоївши її правил, автоматично використовують правила рідної мови [17]. Дехто із зарубіжних теоретиків міжмовних контактів намагався пояснити лексичну інтерференцію наявністю в мовців так званої проміжної мовної системи. Так, Й. Вольмерт писав, що дві або більше мови, які контактують, утворюють у свідомості білінгва чи того, хто вивчає іноземну мову, так звану «гіпотетичну інтермову» [23, с. 56], яка не належить ні до рідної мови, ні до іноземної, а відображає різні рівні недосконалої мовної компетенції при су-

бординативному білінгвізмі. Вона формується на базі первинної лінгвістичної системи та вбирає в себе елементи мови, яку вивчають. В інтермові помилки на основі міжмовної омонімії пояснюються як автоматичні, непідконтрольні явища в діалінгвальній лексико-семантичній системі. У. Вайнрайх розрізняє два основні типи міжмовної ідентифікації лексичних одиниць: 1) перенесення лексем із мови А в мову Б; 2) використання лексем мови Б в новій функції позначення за зразком лексем мови А, з формою або змістом яких вони ідентифікуються. Через розбіжності в структурно-семантичних системах двох мов міжмовному омоніму як номінативній одиниці в іншій мові може відповідати як слово, так і окремий лексико-семантичний варіант полісеманта, тобто паралельної відповідності схожих за звучанням слів у різних мовах не спостерігаємо [2, с. 22–38].

На перший погляд може видатися, що міжмовні омоніми здатні вводити в оману тільки тих, хто лише починає вивчення мови й погано володіє нею. Насправді, як відзначають дослідники цієї лексичної категорії, основна маса міжмовних омонімів небезпечна саме для осіб, які впевнено й задовільно користуються мовою. Як свідчать експерименти, навіть білінгви не захищені від помилкових отожднень окремих елементів систем двох мов, унаслідок чого виникають численні семантичні кальки й випадки порушень лексичної сполучуваності або стилістичного узгодження під час користування іноземною мовою. Саме на матеріалі помилок досліджено міжмовні омоніми в монографіях Й. ван Веерена [24] та Й. Мертенса [22]. Й. ван Веерен на основі цілої низки експериментів з інформантами детально описав розходження дієслівних міжмовних омонімів у німецькій і голландській мовах на граматичному рівні, встановив типові помилки студентів і розробив низку вправ на їх подолання. Й. Мертенс виокремив не тільки граматичні помилки, викликані розбіжностями в роді, числі й узгодженні міжмовних омонімів, а й морфологічні (неправильний словотвір) і семантичні (розходження в значенні). Автор приділив також багато уваги псевдогалицизмам, під якими розуміє лексеми, складені з французького лексичного або морфологічного матеріалу, яких насправді у французькій мові не існує, як-от: **le consum* (< нім. *Kosum*) на протизвагу франц. *consommation* [22, с. 58]. На думку Й. Мертенса, дослідженню словесно-поняттєвих відповідностей у різних мовах варто приділяти все більше уваги у зв'язку з пошуками нових форм і методів викладання іноземних мов [22, с. 85].

Останнім часом проблемі типології міжмовних лексичних відповідників у споріднених мовах присвячено немало робіт у рамках контрастивної

лінгвістики. Однак більшість дослідників міжмовної омонімії тлумачать цей термін по-різному. Так, А.Є. Міхневич до міжмовних омонімів зараховує слова різних мов, які мають не тільки тождні, а й подібні позначувальні типу рос. *арбуз* – укр. *гарбуз*, рос. *болтун* – укр. *бовтун* [1, с. 173]. На відміну від цього, В.М. Манакін вважає міжмовними омонімами тільки такі слова різних мов, які мають ідентичну звукову форму, як-от: рос. *аркан* «мотузка» й укр. *аркан* «гуцульський танець». Слова на кшталт рос. *арбуз* – укр. *гарбуз*, рос. *веселье* – укр. *весілля* автор пропонує позначати як паралекси [10, с. 163]. Крім того, значення міжмовних омонімів повинні не перетинатися, а виключатися, як-от: рос. *город* «місто» й укр. *город* «ділянка землі». Як правило, міжмовні омоніми є результатом випадкових фонетичних збігів або стертих етимологічних зв'язків [10, с. 163–164]. Якщо значення фонетично тотожних слів у різних мовах частково збігаються, тобто слова мають істотні розходження предметно-логічного змісту, але частково (на імпліцитному рівні) зберігають спільну понятійну подібність, то мова йде про міжмовні пароніми, як-от: рос. *неделя* «тиждень» та укр. *неділя*, білорус. *нядзеля*, болг. *неделя*, які позначають лише один день тижня [10, с. 165].

Дещо інший підхід до трактування міжмовних омонімів прийнятий у польській компаративістиці. Так, дослідник німецько-польської міжмовної омонімії Р. Ліпчук розрізняє вузьке й широке значення цього терміна [19; 21]. У вузькому значенні автор розуміє під міжмовними омонімами слова двох чи більше мов, які за однакового чи подібного написання та звукової форми різняться змістом, як-от: пол. *komunikacja* «перевезення пасажирів і вантажів; спілкування» й нім. *Kommunikation*, яке вживають лише в значенні «спілкування». У широкому значенні міжмовні омоніми трактують так: 1) слова зі схожою формою й різною семантикою, які мають спільне походження, як-от: нім. *Kriminalist* «кримінальний експерт» – пол. *kryminalista* «злочинець»; 2) слова зі схожим звучанням та абсолютно різними значеннями, що зумовлено їх різною етимологією, як-от: нім. *Kraxe* «ранець» – пол. *kraksa* «аварія» (з англ. *crack* «удар»); 3) слова з однаковими чи різними значеннями, які мають певні розходження в написанні, як-от: нім. *Aggression* – пол. *agresja*; 4) слова з певними розходженнями у вимові: нім. *Laser* [ɫa:zɐ] – пол. *laser* [ˈlasɛr]; 5) слова зі схожим звучанням, але різною морфологічною будовою: нім. *absurd* – пол. *absurdalny*; 6) слова з різним звучанням і граматичними ознаками, але однаковим значенням: нім. *die Gabel* (жін. рід) – пол. *ten widelec* (чол. рід); 7) слова-кальки з однаковою морфологічною структурою, але різним звучанням і значенням: нім. *überhören* «недочути» й англ. *to overhear* «випад-

ково почути»; 8) слова однієї мови, які з часом набули нових значень: нім. *List* «знання, здібності» → «хитрість»; 9) фразеологізми зі схожою структурою, але різними значеннями, як-от: нім. *den Kopf verlieren* «розгубитися» – пол. *stracić głowę* «закохатися без тями» [20, с. 48–49].

Як бачимо, широке трактування міжмовної омонімії включає всі випадки міжмовних розходжень, які можуть викликати інтерференційні помилки. Особливу увагу під час розгляду міжмовних омонімів автор приділяє таким факторам: 1) стилістичне маркування слів, як-от: нім. *Kapripze* вживають у високому стилі, пол. *kaprys* належить до нейтрального стилю; 2) територіальне вживання лексики, пор. швейцарський варіант *manifestieren* «брати участь у маніфестації» й нім. *manifestieren* «проявлятися; передавати»; 3) часова співвіднесеність лексики, як-от: пол. *Proponować* – нім. *proponieren* як застарілий варіант нім. *vorschlagen*; 4) частота вживання, як-от: пол. *Kwestia* «справа» – нім. *Qudstion* «дискусійне питання» (вживається рідко, лише як філософське поняття) [19, с. 69]. Нам ближче вузьке трактування міжмовної омонімії, оскільки відмова від критерію спільності форми робить це поняття надто нечітким і включає до нього абсолютно всі випадки відсутності еквівалентності між лексикою двох мов.

Загалом проведений аналіз трактування міжмовних омонімів у різних лінгвістичних дисциплінах дає змогу зробити висновок, що всі представлені роботи трактують міжмовні омоніми як пари слів, які стосуються двох або більше мов, мають схожу звукову оболонку, часто мають спільну етимологію, у більшості випадків є запозиченнями з третьої мови й на основі подібності звукової оболонки чи морфологічної структури є джерелом інтерференційних помилок на семантичному рівні. При цьому важливо враховувати конотативні та функціонально-стилістичні компоненти міжмовних омонімів у зв'язку з дослідженням національної специфіки значення слів, оскільки вони вносять додаткові смисли до денотації.

З огляду на наведені вище підходи, ми розглядаємо міжмовні омоніми як слова двох (чи більше) мов, які мають інтерферентно схоже фонетичне й/або графічне оформлення та відрізняються семантично й/або граматично. Таке визначення відображає фундаментальну симетрично-асиметричну сутність явища, оскільки омонімія – це вияв симетрії форми за асиметрії змісту.

Перспективною вважаємо систематизацію міжмовних омонімів різних мов у словниках «псевдодрузів перекладача», які полегшуватимуть засвоєння інтернаціональної лексики й даватимуть змогу зменшити кількість помилок, пов'язаних із різним обсягом їх понять.

Література

1. Михневич А.Б. Белорусско-русский паралексический словарь-справочник / А.Б. Михневич. – Минск : Народная асвета, 1985. – 336 с.
2. Вейнрейх У.О. Языковые контакты / У.О. Вейнрейх. – К. : Вища школа, 1979. – 255 с.
3. Гарбовский Н.К. Теория перевода / Н.К. Гарбовский. – М. : Изд-во МГУ, 2007. – 544 с.
4. Грабчиков С.М. Межъязыковые омонимы и паронимы: Опыт словаря русско-белорусских омонимов и паронимов / С.М. Грабчиков. – Минск : Изд-во БГУ, 1980. – 216 с.
5. Заславская Н.В. Семантико-стилистическая и функциональная характеристика межъязыковых омонимов в русском и украинском языках : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.15 «Общее языкознание» / Н.В. Заславская. – К., 1985. – 18 с.
6. Кійко С.В. Німецько-українська міжмовна омонімія : [монографія] / С.В. Кійко. – Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2014. – 434 с.
7. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода : [учебное пособие] / В.Н. Комиссаров. – М. : ЧеРо, 1999. – 136 с.
8. Кочерган М.П. Зіставна лексична семантика: проблеми і методи дослідження / М.П. Кочерган // Мовознавство. – 1996. – № 2–3. – С. 3–11.
9. Латышев Л.К. Технология перевода / Л.К. Латышев. – М. : Академия, 2007. – 320 с.
10. Манакин В.Н. Основы контрастивной лексикологии: близкородственные и родственные языки / В.Н. Манакин. – Кировоград : Центр-укр. изд-во, 1994. – 262 с.
11. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / В.Н. Манакин. – К. : Знання, 2004. – 326 с.
12. Рецкер Я.И. Перевод и переводческая практика / Я.И. Рецкер. – М. : Междунар. отношения, 1974. – 216 с.
13. Толстой Н.И. Избранные труды / Н.И. Толстой. – М. : Языки русской культуры, 1997. – Т. 1 : Славянская лексикология и семасиология. – 1997. – 520 с.
14. Теорія й практика перекладу / [О.М. Фінкель, Л.М. Черноватий та ін.] // Забутий теоретик українського перекладознавства. – Вінниця : Нова Книга, 2007. – С. 49–182.
15. Шаблій О.А. Міжмовна термінологічна омонімія як проблема термінографії і перекладу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 «Теорія і практика перекладу» / О.А. Шаблій. – К., 2002. – 19 с.
16. Шидловский А.В. Лингвистические проблемы перевода на белорусский язык / А.В. Шидловский. – Минск : Изд-во МГУ, 1978. – 98 с.
17. James C. The ignorance hypothesis in Interlanguage studies / C. James // *Interlanguage. Studies Bulletin*. – Utrecht, 1977. – Nr. 2/2. – P. 152–167.
18. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft / W. Koller. – [5. Aufl.]. – Wiesbaden : Quelle und Meyer, 1997. – 343 S.
19. Lipczuk R. Semantische Relationen im Bereich der lexikalischen Tautonyme im Deutschen und Polnischen / R. Lipczuk // *Studien zum polnisch-deutschen Sprachvergleich*. – Kraków : Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1985. – Nr. 80 (2). – S. 61–72.
20. Lipczuk R. Zum Problem der falschen Freunde des Übersetzers / R. Lipczuk // *Theorie und Praxis der deutsch-polnischen Konfrontation und Translation*. – Rzeszyw : Wydawn. Wyzszej Szkoły Pedagog., 1989. – S. 41–52.
21. Lipczuk R. Falsche Freunde des Übersetzers. Forschungsprobleme und Streitfragen / R. Lipczuk // *Internationaler Germanisten-Kongress in Tokyo* / Hrsg. von Y. Shichiji. – München : Iudicium, 1991. – S. 404–411.
22. Mertens J. Die so genannten faux amis in schriftlichen Textproduktionen von Lernern des Französischen der Sekundarstufe I / J. Mertens. – Frankfurt am Main : Peter Lang, 2001. – 486 S.
23. Volmert J. Die Rolle griechischer und lateinischer Morpheme bei der Entstehung von Internationalismen / J. Volmert // *Eurolatein* / Hrsg. von H. H. Munske, A. Kirkness. – Tübingen : Niemeyer, 1996. – S. 47–64.
24. Weeren J. van. Interferenz und Valenz: Zum Problem der “falschen Freunde” für niederländische Germanistikstudenten / J. van Weeren. – Leiden : Unipress, 1977. – 138 S.